

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
" 09 " 09 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 7001001- Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi Fənn üzrə proqram Azərbaycan dili və ədəbiyyat kafedrasının 9 sentiyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq edilmişdir. (protokol № 1)

Kodu: MİF-B01

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü cəmi: Auditoriya saati: 30 saat müh., 15 saat sem.

Tədris alma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Auditoriya: №

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: Əliyev Əlirza, fil.e.n., dosent

Məsləhət günləri və saati:

E-mail ünvanı: alirza.a.@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu.

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat:

1. A. Abdullayev. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixindən. Bakı, 1966

2. A. Məmmədova. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi. Bakı, 2011

Əlavə ədəbiyyat:

3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında fənnini. Bakı, 2001

4. Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında fərmanı. Bakı, 2001

5. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı. Bakı, 1999

6. B. Əhmədov Azərbaycan dili təlimin qanunları, prinsipləri və metodları. Bakı, 2017

IV. Prerekvizitlər: "Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi və metodologiyası" fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi, bu fənnin tədqiqat metodları, onun tədrisinə verilmiş başlıca tələblər, dərsin planlaşdırılması mərhələləri, tipləri, istifadə olunan metod və üsullar, dilimizin ayrı-ayrı bölmələrinin tədrisi kimi mühüm məsələlər fənnin tədrisi mərkəzində durur. Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi və onun ayrı-ayrı dövrlərdə fəaliyyət

proqramı, rasionel metod, üsul, vəzifələrin mənimsəməsi yollarını öyrənir, Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası elmi də metodoloji, linqvistik, psixoloji, didaktik və s. əsaslara söykənir.

Azərbaycan dili tədrisi metodikası elminin tədqiqat obyektinə orta məktəbdə Azərbaycan dili təlimi prosesidir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50

balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat. Cəmi: 45 saat

№	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1	Azərbaycan dili tədrisinin keçdiyi inkişaf yolu Plan 1.Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasının keçdiyi tarixi yolu 2.Mollaxana və mədrəsələr əsas təhsil müəssisələri olması 3.Görkəmli sənətkarların bu dövrdə təhsilin inkişafında rolu.	2	
2	Məktəb və təhsil sahəsində çarın siyasəti Plan	2	

	1.Çarın Azərbaycanda məktəb siyasəti 2.Qəza məktəblərin tikintisi və qəza məktəblərin açılması 3.Ərəb əlifbasının Azərbaycan dilinin tədrisində doğurduğu çətinliklər		
3	XIX əsrdə Azərbaycanda tədris müəssisələri və ana dilinin tədrisi vəziyyəti Plan 1.Müsəlman məktəbləri 2.A.Bakıxanovun Bakıda müsəlman məktəbi layihəsi 3.Azərbaycan dilində ilk məktəblərin meydana gəlməsi	2	
4	XIX əsrdə böyük alim professor M.Kazım bəyin dərsləri və Aleksey Osiponeç Çernayovskinin yazdığı ilk dərslər Plan 1.M.Kazimbəyovun dərsləri 2.Mirzə Şəfi Vazehin İ.Qriqoryevlə birlikdə "Kitabi-türk" əsəri 3.V.M.Budaqov, L.M.Lazarovun və A.O.Çernyayevskinin fəaliyyəti	2	
5	M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda mübarizəsi Plan 1.M.F.Axundovun dərsləri 2.M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda	2	
6	H.B.Zərdəbinin maarifçilik siyasəti Plan 1.Əkinçi qəzeti haqqında 2.H.B.Zərdəbinin Şəhər Təhsil Komissiyasının üzvü kimi ana dilinin inkişafında xidmətləri	2	
7	S.Ə.Şirvani və R.Əfəndiyevin maarifçilik siyasəti Plan 1.S.Ə.Şirvaninin Azərbaycan dilində dərslər sahəsində xidmətləri 2.R.Əfəndiyevin maarifçilik fəaliyyəti	2	
8	S.M.Qənizadə və Həbib bəy Mahmudbəyov maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.S.M.Qənizadənin maarifçilik siyasəti 2.Həbib bəy Mahmudbəyovun maarifçilik xidmətləri	2	
9	C.Məmmədquluzadə,F.Köçərli və M.Sidqin maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.Mirzə Cəlilin maarifçilik siyasəti 2.F.Köçərlinin maarifçilik siyasəti 3.M.Sidqi maarifçi kimi	2	
10	N.Nərimanovun maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.N.Nərimanovun dərslər yaratma fəaliyyəti 2.N.Nərimanovun ana dilinin saflığı uğrunda	2	
11	M.Mahmudbəyovun maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.M.Mahmudbəyovun "Türk əlifbası və ilk qiraət 2.M.Mahmudbəyov "İkinci il" dərslərinin müəlliflərindən biri kimi	2	
12	Üzeyir Hacıbəyovun maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.Üzeyir Hacıbəyovun mətbu xidməti 2.Üzeyir Hacıbəyovun Türk və rus və rus-türk lüğəti	2	
13	A.Şaiq və H.Eyvazovun maarifçilik fəaliyyəti Plan 1.A.Şaiqin maarifçilik fəaliyyəti 2.Fərhad Ağazadənin maarifçilik fəaliyyəti	2	

14	Azərbaycan Demokratik Respublika dövründə (1918-1920) Azərbaycan dili tədrisini vəziyyəti Plan 1.Dövləti məktəblərində ana dili tədrisinə göstərilən qayğı 2.Bakı Dövlət Universitetinin təsis edilməsi 3.Ötən əsrin 20-ci ildən sonra Azərbaycan dilinin tədrisi vəziyyəti	2	
15	Müstəqil Azərbaycan Respublikası yarandıqdan sonra ana dilinin tədrisi vəziyyəti Plan 1.Səfəvi dövlətində ana dili məsələsi 2.Ulu Öndər H.Əliyevin Azərbaycan dilinə qayğısı 3.Ana dilimiz Dövlət dili kimi	2	
Nö	Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1	Azərbaycan dili tədrisinin keçdiyi inkişaf yolu və çarın Azərbaycanda məktəb siyasəti	2	
2	XIX əsrdə Azərbaycanda tədris müəssisələri. M.Kazım və Aleksey Osiponeç Çernayovskinin yazdıqları dərslərlər	2	
3	M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda və H.B.Zərdabının maarifçilik siyasəti	2	
4	S.Ə.Şirvani və R.Əfəndiyevin maarifçilik siyasəti	2	
5	S.M.Qənizadə və Həbib bəy Mahmudbəyov maarifçilik fəaliyyəti	2	
6	C.Məmmədquluzadə,F.Köçərli və M.Sidqin maarifçilik fəaliyyəti	2	
7	N.Nərimanov, M.Mahmudbəyov və Üzeyir Hacıbəyovun maarifçilik fəaliyyəti	2	
8	H.Eyvazovun maarifçilik fəaliyyəti və Azərbaycan Demokratik Respublika dövründə Azərbaycan dilinin tədrisi vəziyyəti	1	

XII. Fənn üzrə tələblər:

- Azərbaycan dili metodikasının tədrisi tarixi
- Dilin tədrisi metodikasının inkişaf qanunauyğunluqları
- Müasir dövrdə Azərbaycan dili dərslərinə verilən ən başlıca tələblər
- Dərsin tipləri və formaları və s.

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixini öyrənir.
- Fənnin tədqiqat metodları, onun tədrisinə verilmiş başlıca tələbləri mənimsənir.
- Dərsin planlaşdırılması mərhələləri, tipləri, istifadə olunan metod və üsullar barədə məlumata malik olur.
- Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi və onun ayrı-ayrı dövrlərdə fəaliyyət proqramı, rəşional metod, üsul, vəzifələrin mənimsəməsi yollarını öyrənir.

XIII. Tələblərin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Azərbaycan dili tədrisi metodikasının keçdiyi inkişaf yolu
2. Məktəb təhsil sahəsində çarın siyasəti
3. Qəza məktəblərinin tikintisi və qəza məktəblərinin açılışı
4. Böyük alim M.Kazımbəyin dərsləri

5. Mirzə Şəfi Vazehin birlikdə A.O.Çernayevsinin birlikdə yazdığı dərslik
6. M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda mübarizəsi
7. A.Bakıxanovun Bakıda müsəlman məktəbi layihəsi
8. Azərbaycan dilində ilk məktəblərin meydana gəlməsi
9. H.B.Zərdabının maarifçilik siyasəti
10. S.Ə.Şirvani və PR.Əfəndiyevin maarifçilik siyasəti

II Kollokvium sualları

1. Həbib bəy Mahmudbəyovun maarifçilik xidmətləri
2. Mirzə Cəlilin maarifçilik siyasəti
3. F.Köçərlinin maarifçilik siyasəti
4. M.Sidqi maarifçi kimi
5. N.Nərimanovun maarifçilik fəaliyyəti
6. M.Mahmudbəyovun "Türk əlifbası və ilk qiraət
7. M.Mahmudbəyov "İkinci il" dərsliyinin müəlliflərindən biri kimi
8. Üzeyir Hacıbəyovun mətbu xidməti
9. Dövlət məktəblərində ana dili tədrisinə göstərilən qayğı
10. Ulu Öndər H.Əliyevin Azərbaycan dilinə qayğısı

XV.İmtahan sualları:

1. Azərbaycan dili tədrisinin keçdiyi inkişaf yolu
2. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasının keçdiyi tarixi
3. Mollaxana və mədrəsələr əsas təhsil müəssisələri olması
4. Görkəmli sənətkarların bu dövrdə təhsilin inkişafında rolu.
5. Məktəb təhsil sahəsində çarın siyasəti
6. Çarın Azərbaycanda məktəb siyasəti
7. Qəza məktəblərin tikintisi və qəza məktəblərin açılması
8. Ərəb əlifbasının Azərbaycan dilinin tədrisində doğurduğu çətinliklər
9. XIX əsrdə Azərbaycanda tədris müəssisələri və ana dilinin tədrisi vəziyyəti
10. Müsəlman məktəbləri
11. A.Bakıxanovun Bakıda müsəlman məktəbi layihəsi
12. Azərbaycan dilində ilk məktəblərin meydana gəlməsi
13. XIX əsrdə böyük alim professor M.Kazım bəyin dərsliyi və Aleksey Osiponeç Çernayovskinin yazdığı ilk dərslik
14. M.Kazımbəyovun dərsliyi
15. Mirzə Şəfi Vazehin İ.Qriqoryevlə birlikdə "Kitabi-türk" əsəri
16. V.M.Budaqov, L.M.Lazərovun və A.O.Çernyayevskinin fəaliyyəti
17. M.F.Axundovun yeni Əlifba uğrunda mübarizəsi
18. M.F.Axundovun dərslikləri
19. M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda
20. H.B.Zərdabının maarifçilik siyasəti
21. Əkinçi qəzeti haqqında
22. H.B.Zərdabının Şəhər Təhsil Komissiyasının üzvü kimi ana dilinin inkişafında xidmətləri
23. S.Ə.Şirvani və R.Əfəndiyevin maarifçilik siyasəti
24. S.Ə.Şirvaninin Azərbaycan dilində dərslik sahəsində xidmətləri
25. R.Əfəndiyevin maarifçilik fəaliyyəti
26. S.M.Qənizadə və Həbib bəy Mahmudbəyov maarifçilik fəaliyyəti
27. S.M.Qənizadənin maarifçilik siyasəti
28. Həbib bəy Mahmudbəyovun maarifçilik xidmətləri
29. C.Məmmədquluzadə, F.Köçərli və M.Sidqin maarifçilik fəaliyyəti

30. Mirəz Cəlilin maarifçilik siyasəti
31. F.Köçərlinin maarifçilik siyasəti
32. M.Sidqi maarifçi kimi
33. N.Nərimanovun maarifçilik fəaliyyəti
34. N.Nərimanovun dərslik yaratma fəaliyyəti
35. N.Nərimanovun ana dilinin saflığı uğrunda
36. M.Mahmudbəyovun maarifçilik fəaliyyəti
37. M.Mahmudbəyovun "Türk əlifbası və ilk qiraət
38. M.Mahmudbəyov "İkinci il" dərsliyinin müəlliflərindən biri kimi
39. Üzeyir Hacıbəyovun maarifçilik fəaliyyəti
40. Üzeyir Hacıbəyovun mətbu xidməti
41. Üzeyir Hacıbəyovun Türk və rus və rus-türk lüğəti
42. A.Şaiq və H.Eyvazovun maarifçilik fəaliyyəti
43. A.Şaiqin maarifçi fəaliyyəti
44. Fərhad Ağazadənin maarifçilik fəaliyyəti
45. Azərbaycan Demokratik Respublika dövründə (1918-1920) Azərbaycan dili tədrisini vəziyyəti
46. Dövləti məktəblərində ana dili tədrisinə göstərilən qayğı
47. Bakı Dövlət Universitetinin təsis edilməsi
48. Ötən əsrin 20-ci ildən sonra Azərbaycan dilinin tədrisi vəziyyəti
49. Müstəqil Azərbaycan Respublikası yarandıqdan sonra ana dilinin tədrisi vəziyyəti
50. Səfəvi dövlətində ana dili məsələsi
51. Ulu Öndər H.Əliyevin Azərbaycan dilinə qayğısı
52. Ana dilimiz Dövlət dili kimi

"Azərbaycan dili tədrisi metodikasının tarixi" fənninin sillabusu
 7001001-Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi ixtisaslaşması (proqramı) üzrə tədris planı və fənn
 proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının 9 sentyabr 2025-ci
 il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur. (Protokol № 01)

Fənn müəllimi: dos. A.B. Əliyev

Kafedra müdiri: dos. Q.I. Rıfullayev

Təqdim olundu
 dil dos. E.S. Rıfullayev